

הדף היומי

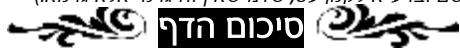

עלון יומי ללומדי הדף היומי יו"ל ע"י "מדרשית הדף היומי פ"ת"

מסכת בבא מציעא - דף עו

!!! מקום זה מיועד להנצחה !!!

שאין הפועל מקבל את שכרו אלא אף חייב לשלם את הנזק לבעל הבית. (נשי במחנה אפרים שם וברע"א לקמן עט, שדנו שאין זה גרמי אלא גרמא.)

סיכום הדף

נושא היום: שכר פועלים והטעו. שליח שכר פועלים והטעו.

שכר אומנים והטעו זה את זה אין להם זה על זה **אלא תרעומת**. דברי המשנה מתבארים בשתי אפשרויות, שבאחת מהם יש כמה דרכים וכך: **שיטה א**, לא מדובר בשבעל הבית הטעה את הפועלים, שא"כ היה צריך להיות כתוב בלשון "חזרו בהם", **אלא הנידון** שאחד מן הפועלים הטעה את חבריו הפועלים ביחס לשכר מבעל הבית, בשיטה זו הובאו 4 ביאורים. 1. בעל הבית אמר לשליח שימצא פועלים 3, השליח אמר לפועלים שסכרם על בעל הבית 4, **יש שעובדים במחור של 3** ויש עובדים במחיר של 4, יקבלו 3 מבעל הבית, **ועל השליח יש תרעומת** שימצא פועלים 3 ויש עובדים היית אומר 4, היינו הולכים לעבוד במקום אחר. 2. מדובר **בפועלים שיש להם שדות** משלהם ותמורת 4 מוכנים לעבוד אצל אחרים, **ועתה יש להם תרעומת** על השליח שלא היינו מזלזלים בעצמנו לעבוד אצל אחר תמורת 3. 3. יש להם תרעומת על השליח כיון שאמר 4 הם **עבדו יותר טוב**, ואין לראות את עבודתם כיון שמדובר שחפרו חריץ וכבר מילאוהו במים. 4. בעל הבית אמר לשליח 4 ואמר השליח לפועלים 3 **ואמנם יש סבבה וסבבה וקובילו**, אבל יש להם תרעומת על השליח, **"אל תמנע טוב מבעליך"**. **שיטה ב**, הנידון בין בעל הבית והפועלים, **והתנא של המשנה** ביאר לשון "הטעו" כמו לשון "חזרו", **והביאה הגמ' ראייה** מבריייתא שלשון "הטעו" מתפרש גם ביחס לבעל הבית ופועלים כמו חזרו בהם. (יבאר באריכות בעזה"י בהמשך, ובדף עז)

כאשר לצור בעל הבית את הפועלים למלאכה **בדבר האבד**, כגון להוליך משא או כלי גינה לצורך חתונה או לקנות על המת, לעלות פשתן ממי המשרה, וכד', **אם אינו מוצא אדם אחר שיעשה את המלאכה** במחיר שקבע עם הפועלים, שוכר עליהן או מטען, היינו שוכר אדם אחר שיעשה יותר יקר ומשכרם של הראשונים מקצף לטובת הפרש, או אומר להם שישלם להם יותר יקר והם יעבדו וישלם להם כפי שקבעו בתחילה.

אם התחילו בעבודה וחזרו בהם הפועלים ידם על התחנותה, **היינו שמעבך** בעל הבית משכרם עד שימצא פועלים אחרים שיעשו את העבודה, **וכן אם הוזל** מחיר הפועלים, משלם להם כפי שעשו ולא יותר. **אם בעל הבית חזר בו ידו על התחנותה**, שישלם להם כל מה שעשו, וכן אם התיקרו הפועלים, לא יוכל להוריד להם משכרם כדי לתת לפועלים אחרים. **כל המשנה ידו על התחנותה**, ביארנו בגמ' שבאו לחדש **כדעת רבי יהודה** אומן שנתנו לו לצבוע בידים וצבע בשחור, לא מקבל את שכר העבודה אלא נותן לו הוצאות בלבד, אך במקרה שהשבח פחות, יקבל רק את השבח ולא את הוצאות. **וכל החזרו בו ידו על התחנותה**, ביארו בגמ' (עז, ב) **א. חזינן אמור לנבי מקח וממכר** במכירת בקרקע שאם בשיכור יום ובין בעבודה של קבלתו. **ב. חזינן אמור לנבי מקח וממכר** במכירת בקרקע שאם חזר המוכר ידו על התחנותה וכן אם חזר הלווקח ידו על התחנותה. (יבואר בהמשך בעז"ה)

לנבי הדין הראשון במשנה, אם הטעו זה את זה יש רק תרעומת, ביארה הגמ' שהשליח הטעה את הפועלים, **דנה הגמ'**, אם אמר בעה"ב תשכור לי פועלים 3, ואמר השליח לפועלים 4, **ואמרו לו הפועלים** כפי שאמר לך בעה"ב, הרי דעתם על 4 שאמר הבע"ה, **והתחנותה הפועלים** לומר שנאמן השליח שבעה"ב אמר 3, ואם **שכרם על**, השליח יצטרך להוסיף. **ואם אמר על בעה"ב** אין לו עליו אלא תרעומת. **אם אמר בעה"ב 4**, והשליח אמר 3, ואמרו הפועלים כמו שאמר בעה"ב, **דנה הגמ'** האם סומכים על השליח, ויקבלו 3 ויש להם רק תרעומת. או שסומכים על דיבורו של בעה"ב ויקבלו 4. **ספק הגמ'** האם סומכים על דיבורו או דיבור בעל הבית.

אמרה אשה לשליח **הבא לי את הגט** (היינו שליח להולכה, שרק כאשר מניע הגט ליד האשה, מתגרשת), והלך השליח ואמר לבעל אשתך אמרה **התקבל לי גיטי** (שליח לקבלה, מיד שמניעה ליד האשה מגורשת), ואמר הבעל "הילך כמו שאמרה", **אמר ר"ג בשם רבה בר אבוב**, אפילו כאשר הגיע הגט לידה אינה מגורשת, **מוכיחה הגמ'** שהבעל סמך על דיבור השליח שהוא שליח לקבלה, והיותו הוא לא שליח לקבלה אין כאן גט. אבל **אם היה סומך על דיבור האשה**, לכה"פ כאשר היה הגט מניע לידה היתה צריכה להיות מגורשת, שהרי יש לשלוח מינוי על "הולכה". ה"ה בנדון של הפועלים **סמכו על השליח** ויקבלו רק 3. **אמר רב אשי**, שאין ראייה מהנושא של גט, כיון שאין לשליח שום משמעות בדיני השליחות, כאשר אמר אני שליח להולכה, **הפקיע מעצמו** מינוי שליח להולכה, לכן לא מגורשת כאשר הגט גינע לידה. (אילו היה מבואר מקרה הפוך, שאמרה האשה תהיה שליח לקבלה, ואמר לבעל תעשה אותי שליח להולכה, והבעל אמר הילך כמו שאמרה, וע"ז היה אומר ר"ג, שמגורשת כאשר הגט לידו, מבואר שסומך על דיבור האשה. או שהיה אומר שמגורשת כאשר הגט מניע לידה האשה, מבואר שסומך על דיבורה.)

מביאה הגמ' ברייתא שמבואר בה לישון "הטעו" משמעותו "חזרו". אם שכר פועלים והטעו זה את זה אין להם אלא תרעומת. **בעל הבית שחזר בו** ויש להם עליו רק תרעומת, כ"ז **אם עדיין לא הלכו** הפועלים למלאכה וחזר בו בעל הבית, **אבל אם הלכו** ומצאו שאינם יכולים לעבוד, נותן להם בעל הבית את שכרם, **ומבארת הגמ'** ששכרם כפועל בטל. **פועלים שחזרו בהם** ויש לבעה"ב רק תרעומת, כאשר לא התחילו במלאכה, אבל **אם התחילו במלאכה, לדעת רבנן**, שמין להם מה שעשו כבר ויקבלו לפי חשבון, אף שאם התייקר שכר הפועלים שבטובק בעל הבית מפסיד, או שיגמרו את העבודה ויקבלו כפי שקבעו. **לדעת רבי חוסא**, מחשבים כמה הם עדיין צריכים לעשות, ומנכה משכרם את עבודת הפועלים שריך לשכור כדי שיגמרו. או שהם עצמם יגמרו ויקבלו את מה שנקבע בתחילה. אבל כ"ז במלאכה רגילה, **ובדבר האבד** הפועלים מפסידים, היינו שוכר עליהם ומנכה משכרם את המשך העבודה כפי שיקבע לפועלים החדשים, או מטען, ואמר להם שיקבלו יותר, ואין צורך לשלם אלא מה שקבעו. **ואם יש פועלים באותו מחיר**, אומרים לו הפועלים שישכרו אחרים, ואין לבעה"ב עליהם אלא תרעומת. כל דפי ברייתא יבואר בעיה"ה לקמן עט.

עיונים על הדף

האם שייך "דבר האבד" ביחס לפועלים?

מבואר בדברי המשנה ובגמ' שהביאו ברייתא, כאשר שכר פועלים לעבודה בדבר האבד, כגון לסחוב משא או להוציא את הפשתן ממי המשרה, הרי יד הפועל על התחנותה ושוכר עליהן או מטען.

צריך לדון מה יהיה כאשר בעל הבית חזר בו, ואצל הפועלים זה מוגדר כדבר האבד, שלא יכולים למצוא יותר עבודה לאותו יום, לכאור' בדברי המשנה בתחילתה שלא עסקו בדבר האבד מבואר שאם הטעו זה את זה אין להם אלא תרעומת, והדין מבואר שבין אם בעל הבית חזר בו ובין אם הפועלים חזרו בהם, אין אלא תרעומת.

מבואר בראשונים (רמב"ן ניומוק"י עמוד) בהמשך הסוגיא, שכשם שאמרו בסיפא ביחס לפועלים שחזרו בהם בדבר האבד ששוכר עליהם או מטען, כך ברישא אם גרם לפועלים שלא יכולים למצוא עבודה חייב לשלם להם, ומה שאמרה המשנה אין אלא תרעומת מדובר שיכולים מיד להשיג עבודה.

וכך פסק השו"ע (ח"מ שלג, ב) "במה דברים אמורים שאין להם עליו אלא תרעומת בשלא הלכו, דוקא בשלא היו יכולים להשכיר עצמם אמש כששכרם בעל הבית זה, אבל אם היו נשכרים אמש ועכשיו אינם נשכרים כלל, הרי זה כדבר האבד להם ונותן להם שכרם כפועל בטל, ואם נשכרים בפחות משלם הפחת". וכו'.

שואל המהר"ם שיק, לשיטת הראשונים הני"ל שכאשר חזר בו בעל הבית ואצל הפועלים זה הפסד של דבר האבד, צריך לשלם להם שכר, מדוע צריך לשלם בפועל ממון, הרי בדין המשנה שחזרו בהם הפועלים בדבר האבד, יכול בעל הבית לשכור פועלים אחרים ומוריד משכר הראשונים ע"מ לשלם לפועלים החדשים, וביארו הראשונים שאין יכול להוציא ממון מהפועלים הראשונים ע"מ לשכור פועלים חדשים, כל מה שיש לבעל הבית, זה את הממון שמחזיק בידו ע"מ לשלם להם, ומזה יכול להפחית, אבל אם לא שכר פועלים אחרים אין לו מאומה על הפועלים והם אינם חייבים לו מעות וכד', א"כ מדוע כאשר בעל הבית חוזר בו מבואר בראשונים שצריך להוציא מכספו ולשלם להם.

מבאר הקצות החושן (שלג, ג) שיש הבדל בין ההתחייבות של בעל הבית כלפי הפועלים, לבין ההתחייבות של הפועלים כלפי בעל הבית. פועלים מתחייבים להניק עבודה, וזה כל עניינם ביחס לבעל הבית, להעמיד לו עבודה. כאשר הם חזרו בהם עתה צריך בעל הבית למצוא עבודה אחרת, והם חייבים להעמיד את העבודה, איך מבצעים את העבודה שהתחייבו להעמיד, ושכרם פועלים אחרים, ואת המשכורת של הראשונים מעבירים לפועלים החדשים, נמצא שבפועלה הם כביכול הראשונים הם מעמידים את העבודה ע"י המשכורת שלהם, הם אינם מחויבים להוציא מכיסם ממון, שהרי מעולם לא התחייבו להעמיד ממון, הם התחייבו להעמיד עבודה, או הם עצמם, או ע"י ניכוי המשכורת לצורך משוה אחר שיעבוד.

בעל הבית ביחס לפועלים מתחייב לתת להם משכורת, כאשר הוא חוזר בו, הפועלים תובעים את הממון שהתחייב לתת להם, לא משנה מה ישקיע ומה יצטרך לעשות כדי לבצע את העבודה, כאשר הוא התחייב ממה שבעלים אותו את הממון עצמו וזה חייב להם בדבר האבד.

בנתיבות (שם) ביאר שכך הוא הדין, וכך חז"ל קבעו. או שאמרו חז"ל את דעתו של אדם, כך התחייב הפועל וכך התחייב בעל הבית. ואין להקשות מה ההבדל, כך הכריעו שבעל הבית יהיה חייב ממון ופועל לא.

לא יכל למצוא פועלים בדבר האבד, האם חייבים לו?

כאמור מבואר במשנה שאם חזרו בהם הפועלים בדבר האבד, שוכר עליהם או מטען. יש לדון אם לא היה בנמצא פועלים שיעשו את מלאכתו אלא הם, א"כ כאשר חזרו בהם לא הפסידו אותו מאומה, שהרי אין יכול למצוא פועלים אחרים.

שיטת הרשב"א, שבאמת אם לא היה פועלים בנמצא ורק הם הסכימו לעבוד, כאשר חזרו בהם אין לו עליהם אלא תרעומת, אף בדבר האבד. שיטה זו מדייק המחנה אפרים (הלכות שכירות פועלים סי' י) מדברי רש"י (ע"ה, ב"ד"ה מקום שאין אדם) "הוא סמך עליהן", מבואר ברש"י שיכל למצוא פועלים אחרים, רק הוא סמך שהם יעשו את העבודה. אבל באופן שלא יכל למצוא אחרים אין לו עליהם אלא תרעומת. וכך פסק בשו"ע (שלג, ה) שפועל שלא נאנס וחזר בו, "אם היה מוצא פועלים אחרים לשכור כששכר את אלו ועכשיו אינו מוצא, שוכר עליהם או מטען", מבואר שיכול לשכור עליהן או להטעות דווקא באופן שבזמן ששכר אותם יכל למצוא אחרים, ועתה אינו מוצא.

שיטת הרמב"ן ששוכר עליהן או מטען זה אף אם לא יכל למצוא בעל הבית פועלים אחרים, ומבואר הרמב"ן שכלפי האמת אין מושג של לא יכל למצוא פועלים, אם היה מעלה את השכר היה מוצא פועלים, שאין לך אדם שרואה ממנו כלה ולא עושה דבר.

שיטת ההגהות אשרי, לאורך גיסא ששוכר עליהם או מטען זה רק באופן שלא יכל למצוא פועלים אחרים בזמן ששכר את הראשונים, אך בכה"ג שיכל למצוא פועלים אחרים, אם חזר בו הפועל חייב לבעל הבית מדין דינא דגרמי, ולא רק